

Beton towarowy a wyrób budowlany – w świetle nowelizowanych regulacji

Czy beton towarowy zbliża się coraz bardziej do urzędowej rodziny wyrobów budowlanych? Ustawa o wyrobach budowlanych, znowelizowana w myśl unijnego Rozporządzenia 305/2011, zasadniczo nie różnicuje już produktów wytworzonych w oparciu o normę zharmonizowaną i niezharmonizowaną – pod warunkiem, że ostatnie z wymienionych trafią na rynek krajowy ze znakiem budowlanym „B”, a ich jakość odpowiadać będzie wymaganiom aktualnych norm ze zbioru PN-EN i PN.

1 lipca 2013 r. na obszar Polski wkroczyło „Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011” [8], poprzez publikację w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej – w języku polskim. Regulacja ta na nowo precyzuje warunki wprowadzania wyrobów budowlanych do obrotu rynkowego – po to, by uprościć ramy prawne z jednej strony, z drugiej zaś – by poprawić spójność i przejrzystość przepisów oraz przystępniej, bardziej wyczerpująco zdefiniować towar kupującemu, przybliżając wyobrażenie o produkcie. Chodzi nie tylko o potwierdzenie, czy dany wyrób jest zgodny z jakąś normą jakości, ale o informację, gdzie i jak ma być wykorzystany. Rozporządzenie nr 305/2011 uchyla jednocześnie „Dyrektywę Rady UE nr 89/106/EWG” [1], wydaną z myślą o eliminowaniu barier technicznych w handlu wyrobami budowlanymi, ułatwiającym swobodny przepływ towarów. Odnośnikiem miały być tutaj normy techniczne, sukcesywnie ustanawiane przez Europejski Komitet Normalizacyjny (CEN) i harmonizowane na szczeblu brukselskich central, a także – europejskie aprobaty techniczne. Standardy te miały uściślać nie tylko podstawowe wymagania pod kątem bezpieczeństwa obiektu, tj. zapewnienie trwałej stateczności, nośności, odporności na zarysowania itd. (w zależności od potrzeb) oraz przeciw zagrożeniom pożarowym, ale również potrzeb, ważnych z punktu widzenia zdrowotności użytkowników, oszczędności

energii, ochrony środowiska, aspektów ekonomicznych czy inne, istotne dla interesu publicznego. Tryb unijnego „Rozporządzenia ...” narzuca obligatoryjność i niezwłoczność wdrożenia przepisów w nim zawartych w granicach Unii Europejskiej – w odróżnieniu od ww. „Dyrektywy...” nowego podejścia, którą traktowano jako zbiór wytycznych dla ustawodawstwa poszczególnych państw członkowskich. I ona właśnie stanowiła podstawę opracowania krajowej „Ustawy o wyrobach budowlanych” z 16.04.2004 r.[9]

Rozporządzenie nr 305/2011 i jego rozwinięcie krajowe

Aktualna regulacja europejska [8] dopuszcza wprost do obrotu te wyroby budowlane, które wyprodukowane zostały w oparciu o normę zharmonizowaną lub europejską ocenę techniczną; wówczas wyrobom tym przysługuje prawo znakowania „CE”. Jednocześnie Rozporządzenie 305/2011 pozostawiło możliwość tolerowania na lokalnym rynku produktów objętych normą niezharmonizowaną, o ile tylko jakość produktu kontrolowana byłaby zgodnie z procedurami unijnymi, a dogodność tę zaakceptuje prawo danego kraju członkowskiego UE. I tę furtkę wykorzystano nowelizując polską „Ustawę o wyrobach budowlanych” [9]. Znowelizowana ustawa zezwala dodatkowo na rynkowy obrót wyrobami wyprodukowanymi w oparciu o normę niezharmonizowaną, jeżeli tylko nie zakończył się dla niej okres koegzystencji oraz nie wydano na te wyroby europejskiej oceny technicznej. Warunkiem jest tutaj opieczętowanie towaru (lub dokumentu towarzyszącego dostawie) krajowym znakiem budowlanym „B” na dotychczas obowiązujących zasadach.

Zał. IV Rozporządzenia 305/2011 zestawia w „tabeli 1” grupy wyrobów. Pod kodem grupy „26” zapisano: „Wyroby związane z betonem, zaprawą i zaczynem”. Jeżeli założyć, że zaprawę zakwalifikowano tu jako wyrób budowlany, choć samodzielnie jest praktycznie bezużyteczna a dopiero w murze osiąga wartość jako spoiwo cegieł, to analogicznym rozumowaniem można by objąć formułę betonu towarowego. Zatem czy w pojęciu „wyrób związany z betonem” mieści się też beton towarowy? Ministrowi właściwemu dla budownictwa, nowelizacja [9] umożliwiła ponadto powoływanie jednostek oceny technicznej (JOT) czy też krajowego Komitetu ds. Budownictwa. Również wyraźnie rozszerzono uprawnienia kontrolne Urzędu Nadzoru Budowlanego

„Deklaracja zgodności” a „deklaracja właściwości użytkowych”

Wycofywane „Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 11.08.2004 r. ...” [6] przytacza m.in. wzór „deklaracji zgodności”, którą każdy wytwórca wyrobów budowlanych, produkowanych w oparciu o zharmonizowaną normę techniczną ze zbioru PN-EN, zobowiązany był przedkładać kupującemu wraz z przekazaniem

foto: Michał Braszczyński

towaru – w ramach transakcji handlowej. Tak więc deklarację zgodności wystawiali producenci kruszywa, cementu, domieszek chemicznych, popiołów lotnych i innych dodatków mineralnych do betonu.

A sami producenci betonu towarowego? Ponieważ norma europejska EN 206-1 od początku nie była poparta mandatem Komisji UE, zdaniem Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego – beton towarowy nie mieścił się w kategorii wyrobu budowlanego w Polsce [2]. W związku z tym – nie przypisano mu urzędowo poziomu w systemie oceny zgodności, adekwatnego randze jego odpowiedzialności za bezpieczeństwo monolitycznej konstrukcji betonowej. Niemniej, część producentów betonu towarowego na własną rękę rozpowszechniała takie deklaracje, w oparciu o wyniki autokontroli produkcji, z odniesieniem do najniższego zakresu oceny, tj. „4”. Pierwotnie powoływano się przy tym na „Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31.07.1998 r. ...” [7]. Bardziej ambitni wytwórcy betonu szli nawet dalej, poddając się dobrowolnie obiektywnej certyfikacji przez akredytowaną jednostkę zewnętrzną, niestety – z uszczupleniem dochodu, gdyż certyfikat rzadko kiedy przekładał się na lepszą pozycję rynkową producenta.

„Deklaracja zgodności” o objętości połowy arkusza A4, po nadaniu jej numeru porządkowego w tytule, prócz identyfikacji wytwórcy i normowej nazwy fabrykatu, także symbolu SWW lub kodu PKWiU – sprawdzała się do stwierdzenia producenta, że dany towar wyprodukowany został zgodnie z wymaganiami tej to a tej normy. W przypadku betonu towarowego miała miejsce irracjonalna sprzeczność prawna, bowiem niedawno wycofywane „Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 11.08.2004 r. ...” [6] zabraniało deklarować zgodność z Polską Normą, mającą status normy wycofanej (§1, ust.1) – a taki od 2003 roku nosi przecież norma krajowa PN-88/B-06250 [5], ani na normę europejską PN-EN 206-1 z powodu braku jej harmonizacji (§4, ust.2). W ten sposób, przy deklarowaniu zgodności, producenta betonu towarowego pozbawiono możliwości przywołania jakiegokolwiek normalizacyjnego dokumentu odniesienia (!?!), pomimo że udowodnił on zgodność.

Wzór „deklaracji właściwości użytkowych” znaleźć można w druku rozporządzenia nr 305/2011 [8] – pod pozycją: Zał. III. Jest wyraźnie rozbudowany w stosunku do „deklaracji zgodności”. Zajmuje co najmniej 2 strony tekstu. Po znumerowaniu dokumentu, na początku wymaga się zapisu niepowtarzalnego kodu identyfikacyjnego typu wyrobu. Następnie oczekuje się ujawnienia numeru typu, partii lub serii, albo jakiegokolwiek innego wyróżnika, umożliwiającego rozpoznanie tożsamości wyrobu budowlanego. Dalej (rubryka 3) – wpisana ma być informacja o przeznaczeniu produktu, np. beton na łąwy fundamentowe budynku III-kondygnacyjnego. Rubrykę 4. zarezerwowano dla nazwy produktu albo zastrzeżonej nazwy handlowej, ewentualnie – zastrzeżonego znaku towarowego oraz adresu kontaktowego producenta. W przypadku, gdy w toku sprzedaży brałby udział upoważniony pośrednik – trzeba podać jego adres kontaktowy i zakres pełnomocnictwa (rubryka 5). W kolejnym wierszu należy wskazać system oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych wyrobu budowlanego (Tabela 2), który w poprzednich regulacjach nazywany był po prostu

Tabela 1: Wzór zestawienia dla potrzeb deklarowania właściwości użytkowych” – wg. [8]

Zasadnicze charakterystyki	Właściwości użytkowe	Zharmonizowana specyfikacja techniczna (czytaj: norma)
Wskazówki:		
tu należy podać zasadnicze charakterystyki, określone w zharmonizowanych specyfikacjach technicznych dla zamierzonego zastosowania, wskazanego w rubryce 3.	dla każdej zasadniczej charakterystyki tutaj należy zadeklarować właściwości użytkowe, wyrażone jako poziom lub klasa albo też opis; gdy właściwości użytkowych nie sprecyzowano, wówczas wpisuje się NPD (z ang.: <i>No Performance Determined</i>)	tu należy wpisać datowane odniesienie do odpowiedniej normy zharmonizowanej lub odpowiedniego dokumentu europejskiego, z podaniem numeru referencyjnego zastosowanej europejskiej oceny technicznej

„systemem oceny zgodności”. W przypadku deklarowania właściwości użytkowych wyrobu objętego normą zharmonizowaną – musi być podana nazwa i numer identyfikacyjny jednostki notyfikowanej, opis jej zadań, znak certyfikatu stałości właściwości użytkowych czy certyfikatu zgodności zakładowej kontroli produkcji z dołączeniem sprawozdania z badań czy obliczeń (rubryka 7). Podobnej treści zapis wprowadza się do rubryki 8 deklaracji, gdy wyrób budowlany miałby trafić do obrotu rynkowego na podstawie europejskiej oceny technicznej (EOT). Samo deklarowanie właściwości użytkowych (rubryka 9) powinno przebiegać według schematu jak w Tabeli 1.

Rubrykę 9 zamyka uwaga o odniesieniu do specjalnej dokumentacji technicznej, gdy takie odniesienie miało miejsce. Dotyczy to uproszczonych procedur, zastrzeżonych dla mikroprzedsiębiorstwa, wyrobów jednostkowych, krótkoseryjnych itp. Deklarację kończy stwierdzenie, że właściwości wyrobu określonego w rubryce 1 i 2 (powyżej) zgodne są z właściwościami użytkowymi, deklarowanymi w rubryce. 9. Jest też uwaga, że deklarację wydaje się na wyłączną odpowiedzialność producenta, a na końcu – za danymi personalnymi osoby sporządzającej deklarację w imieniu zakładu wytwórczego – następuje jej podpis i data.

Jak widać, udzielanie europejskiej gwarancji jakości jest teraz bardziej skomplikowana niż przed 1.07.2013. Ale prawo unijne [8] przewiduje jednocześnie:

- możliwość upraszczania procedur wystawiania deklaracji właściwości użytkowych – po to, by zmniejszyć obciążenia finansowe producentów, zwłaszcza – małych i średnich przedsiębiorstw MPŚ (pkt. 27),
- że wyrób budowlany wprowadzony do obrotu zgodnie z dyrektywą [1] przed 1. lipca 2013 r. uznaje się za zgodny z Rozporządzeniem nr 305/2011 (art.66, pkt.1) [8] i wtedy
- producenci mogą wystawiać deklarację właściwości użytkowych na podstawie certyfikatu zgodności lub deklaracji zgodności, wydanych przed wejściem nowej regulacji w życie (art.66, pkt. 2).

System oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych

Zachodzi tu generalnie analogia do systemu oceny zgodności, znanego z poprzednich regulacji [6, 7]. Tabela 2 pokazuje, jakie obowiązki ciążyą na producencie, a jakie na niezależnej jednostce, zaangażowanej do nadzoru utrzymania jakości – w zależności od poziomu wymagań.

Co oczywiste – im wyższy poziom wtajemniczenia, tym większe zaangażowanie zewnętrznego nadzorca

Tabela 2: Rozkład obowiązków i kompetencji wg systemu oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych [8]

System (zakres)	Zadania producenta	Zadania jednostki nadzorującej
1	2	3
1+	1. ZKP; 2. dalsze badania próbek pobranych w zakładzie, zgodnie z ustalonym planem badań;	1. ustalenia typu wyrobu na podstawie badań typu (w tym pobieranie próbek), obliczeń typu, tabelarycznych wartości lub opisowej dokumentacji wyrobu 2. wstępnej inspekcji zakładu i ZKP; 3. stały nadzór, ocena i ewaluacja ZKP; 4. kontrolne badanie próbek pobranych przed wprowadzeniem do obrotu;
1	jw.	jw. – z wyjątkiem pkt. 4
2+	1. ustalenia typu wyrobu na podstawie badań typu (w tym pobieranie próbek), obliczeń typu, tabelarycznych wartości lub opisowej dokumentacji wyrobu; 2. ZKP; 3. badania próbek pobranych w zakładzie, zgodnie z ustalonym planem badań;	1. wstępna inspekcja zakładu i ZKP; 2. stały nadzór, ocena i ewaluacja ZKP;
3	tylko ZKP	ustalenie typu wyrobu na podstawie badań typu (w oparciu o próbki pobrane przez producenta), obliczenia typu, tabelarycznych wartości lub opisowej dokumentacji wyrobu
4	1. ustalenie typu wyrobu na podstawie badań typu, obliczeń typu, tabelarycznych wartości lub opisowej dokumentacji wyrobu; 2. ZKP;	brak zadań

Uwaga: ZKP oznacza skrót od „zakładowa kontrola produkcji”

(notyfikowana jednostka certyfikująca, notyfikowane laboratorium). W przypadku narzucenia systemu w zakresie „1+”, „1” i „2+”, przed sporządzeniem „deklaracji właściwości użytkowych” z uwzględnieniem zasadniczych charakterystyk wyrobu, należy dysponować „certyfikatem stałości właściwości użytkowych wyrobu”, który wystawia jednostka certyfikująca – w oparciu o dokumentację zgromadzoną w ramach zadań, określonych danym zakresem systemu (patrz: Tabela 2, kolumna 3).

Z odpowiedzią na pytanie, któremu zakresowi systemu oceny zgodności miałby odpowiadać beton towarowy – trzeba poczekać do publikacji rozporządzenia wykonawczego, towarzyszącego znowelizowanej ustawie [9]. Powinno ukazać się jeszcze w bieżącym roku. Ale nie można też wykluczyć, że kwestię tę ureguluje inny akt prawny.

Stowarzyszenie Producentów Betonu Towarowego w Polsce (SPBT), głęboko zainteresowane podniesieniem poziomu utrzymania jakości w skali całej branży, a jednocześnie – pielęgnowaniem wiarygodności i zaufania projektantów oraz wykonawców budowlanych – wielokrotnie zwracało się do Ministerstwa Infrastruktury, później – do Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, z wnioskiem o nadanie betonowi towarowemu rangi godnej materiału wysoce odpowiedzialnego za bezpieczeństwo konstrukcji monolitycznej.

Zdawaliśmy sobie sprawę, że narzuceniu najwyższego poziomu ingerencji kontrolnej, tzn. „1+” czy nawet „1” nie sprostą większość producentów betonu, zwłaszcza z grupy małych przedsiębiorstw, którzy do tej pory funkcjonowali często bez żadnego, obiektywnego nadzoru z zewnątrz. Im z pewnością trudno byłoby od początku podporządkować się wymaganiom maksymalnym.

Początkowo proponowaliśmy zakres „2+”, analogiczny jak w Czechach i na Słowacji. Tam,

w porównywalnym klimacie, w zbliżonych uwarunkowaniach społeczno-kulturowych i na podobnym poziomie rutyny budowlanej – zakres „2+” sprawdził się w zupełności. Zakres ten przewiduje co prawda powszechną certyfikację, ale przy najmniejszym zaangażowaniu jednostki zewnętrznej, co powinno sprzyjać minimalizacji kosztów.

Z czasem propozycje SPBT ulegały modyfikacji. Ostatnie, kierowane na ręce Podsekretarza Stanu – pana Janusza Żbika [10] zawężyły zasięg zakresu „2+” do betonu towarowego wytwarzanego z certyfikacją ZKP (z myślą o konstrukcjach wszelkiego typu), pozostawiając zakres „4” dla betonu wytwarzanego bez certyfikowania ZKP (z myślą o betonie chudym, podbudowach, wypełnieniach itp.).

Z inną, ciekawą inicjatywą wystąpił Dyrektor Departamentu Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej – pan Tomasz Żuchowski, podczas ostatniej Gali finałowej X edycji Kampanii SPBT „Dobry Beton” (Warszawa, 25.04.2013.). Zaproponował bowiem, by zakres „2+” zastrzec dla komercyjnego betonu towarowego, przeznaczonego na rynek, natomiast zakres „4” dla betonu towarowego, produkowanego samodzielnie na indywidualne potrzeby, np. budowę domu jednorodzinnego czy wolno stojącego garażu. Propozycja tym bardziej zasługuje na rozpatrzenie, bowiem pozarynkową odmianę betonu definiuje norma PN-EN 206-1 pod sformułowaniem „normowy beton recepturowy”, który bliżej opisany jest w krajowym aneksie normy europejskiej, dostępnym pod symbolem PN-B-06265 [4].

dr inż. Zdzisław B. Kohutek

Stowarzyszenie Producentów Betonu Towarowego w Polsce (SPBT)

Źródła

- 1 Dyrektywa Europejska 89/10/EWG z dnia 21.12.1998 r.
- 2 Korespondencja GUNB adresowana do SPBT w latach 2005 i 2006 (pismo DWB/INN/4233/2657/AŻ/05 z dnia 10.10.2005. oraz pismo DPR/INN/452/1/06 z dnia 6.11.2006.)
- 3 PN-EN 206-1:2003 „Beton – cz. 1: Wymagania właściwości, produkcja i zgodność”
- 4 PN-B-06265:2004 „Krajowe uzupełnienia PN-EN 206-1:2003 – Beton – cz. 1: Wymagania, właściwości, produkcja i zgodność”
- 5 PN-88/B-0650 „Beton zwykły”
- 6 Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 11.08.2004 r. w sprawie sposobów deklarowania zgodności wyrobów budowlanych oraz sposobu znakowania ich znakiem budowlanym (Dz.U.04.198 2041)
- 7 Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31.07.1998 r. w sprawie systemów oceny zgodności, wzoru deklaracji zgodności oraz sposobu znakowania wyrobów budowlanych dopuszczanych do obrotu i powszechnego stosowania w budownictwie (Dz.U. 1998.113.728)
- 8 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011 z dnia 9.03.2011 ustanawiające zharmonizowane warunki wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych i uchylające dyrektywę Rady 89/106/EWG (Dz.U.UE 4.4.2011)
- 9 Ustawa z 16 kwietnia 2004 r. o wyrobach budowlanych (Dz.U.13.898), znowelizowana aktem „Ustawa o zmianie ustawy o wyrobach budowlanych oraz niektórych innych ustaw”, ogłoszonym w dniu 23.08.2013.
- 10 Wniosek SPBT (znak: SPBT/03/2012) z dnia 26.09.2012.